
Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire ondervragingscommissie Ongewenste beïnvloeding uit onvrije landen (POCOB) op 12 februari 2020 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer D. El Boujoufi (vicevoorzitter Contactorgaan Moslims en Overheid, CMO), die wordt bijgestaan door de heer R. van Oordt.

Aanvang: 10.00 uur

Voorzitter: Rog

Griffier: Sjerp

Aanwezige leden van de commissie: Van den Berge, Kuzu, Edgar Mulder, Van Raak, Rog, Schonis, Segers, Stoffer en De Vries.

De **voorzitter**: Goedemorgen. Afgelopen maandag 10 februari is de parlementaire ondervragingscommissie gestart met de openbare verhoren. We hebben toen deskundigen gehoord die antwoord gaven op de vraag of er beïnvloeding in Nederland plaatsvindt, op welke manier en welke maatregelen hiertegen genomen kunnen worden.

Vandaag, op de tweede verhoordag, gaan we in op het thema: welke gevolgen heeft de beïnvloeding uit onvrije landen op de islamitische gemeenschap en op Nederland als geheel? Hiervoor vinden vier verhoren plaats, met vijf personen. We starten straks met de vicevoorzitter van het Contactorgaan Moslims en Overheid. Daarna spreken wij twee mensen van een moskee in Geleen die werd overgenomen door salafisten. Tot slot spreken wij een voormalig Kamerlid en de oprichter van Factor Veiligheid.

Ik open de vergadering. Aan de orde is het openbare verhoor van de heer El Boujoufi. Meneer El Boujoufi, ik heet u van harte welkom bij de parlementaire ondervragingscommissie. U bent vicevoorzitter van het Contactorgaan

Moslims en Overheid. In dit verhoor stelt de commissie u vragen over ongewenste beïnvloeding van maatschappelijke en religieuze organisaties in Nederland, waaronder moskeeën, uit onvrije landen, en hoe deze invloed kan worden doorbroken. U wordt gehoord als getuige. Dit verhoor vindt plaats onder ede. U heeft ervoor gekozen de belofte af te leggen. Ik wil u verzoeken om met uw belofte te bevestigen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Ik verzoek u daarom om te gaan staan.

In handen van de voorzitter legt de heer El Boujoufi de belofte af.

De **voorzitter**: Meneer El Boujoufi, u staat nu onder ede. Dit verhoor zal worden afgenomen door de leden Stoffer en Kuzu. Het lid Stoffer zal beginnen met het verhoor. Ik geef het woord aan hem.

De heer **Stoffer**: Meneer El Boujoufi, ik ga u horen over hoe het salafisme in Nederlandse moskeeën is opgekomen. De eerste vraag die ik u stel, is of u kort kunt uitleggen hoe en wanneer de eerste moskeeën in Nederland zijn ontstaan.

De heer **El Boujoufi**: Ja, ik kan dat heel goed vertellen, omdat ik zelf het begin van de moskeeën heb meegemaakt. Ik ben zelf 54 jaar in Nederland. De eerste stichting die wij hebben opgericht, namelijk de stichting van de moskee in Utrecht, was in 1971. Dus sindsdien zijn we begonnen. Er waren natuurlijk wel enkele moskeeën die helemaal niks te maken hadden met vroeger, met de gastarbeiders. Ik ben ook als gastarbeider hier binnengekomen. Wij zijn begonnen om een gebedsruimte te krijgen. De eerste gebedsruimte hebben we gekregen van onze katholieke broeders: een kerk in Utrecht die niet werd gebruikt. Ook in Amsterdam waren heel veel plekken die waren aangewezen door de katholieken of protestanten. Daar zijn wij begonnen. Nadat wij een jaar of vier gebruik hadden gemaakt van die ruimtes, zijn wij tot de conclusie gekomen dat wij hier blijven en dat wij ook onze gebedsruimte moeten gaan creëren. Toen zijn wij begonnen

onder de gemeenschap geld in te zamelen om onze ruimte te creëren. Een van de eerste moskeeën was de moskee in Utrecht, die wij in 1977 gekocht hebben. De inzameling was niet voldoende. We hebben een hypotheek moeten nemen, ondanks dat in ons geloof een hypotheek op een moskee niet terecht is. Maar wij hebben, gezien de noodzaak, wel een hypotheek genomen. In 1984 was ik niet de eerste maar de tweede die geld is gaan inzamelen in het buitenland.

De heer **Stoffer**: Op het laatste dat u aangeeft, komen wij straks terug. Ik zou u eerst iets willen vragen over het orgaan dat u vertegenwoordigt. U bent vicevoorzitter van het Contactorgaan Moslims en Overheid. Zou u in kort bestek kunnen uitleggen wie u precies vertegenwoordigt en ook wat de belangrijkste activiteit van het CMO is?

De heer **El Boujoufi**: Bij het CMO zijn tien koepelorganisaties aangesloten. Die koepelorganisaties zijn allemaal landelijk. Die koepelorganisaties vertegenwoordigen de moskeeën. Binnen het CMO is elke koepelorganisatie lid. Het CMO is eigenlijk ontstaan naar aanleiding van een NOVA-uitzending van 3 of 4 mei over een preek door een imam die in die tijd een aantal uitspraken over homo's heeft gedaan. Meneer Van Boxtel was toen de minister. Het was toen heel problematisch. Toen heeft meneer Van Boxtel, omdat de moslimgemeenschap nog niet verenigd was in een bepaalde organisatie, ... Er was ook geen enkele organisatie die moslims vertegenwoordigt hier in Nederland. Toen zagen wij de noodzaak dat wij een koepel moesten oprichten om de moslims hier in Nederland te vertegenwoordigen. Toen hebben wij, met hulp en medewerking van het ministerie, er drie jaar over gedaan om tot de oprichting van het CMO te komen, waarbij de meerderheid van de moslims en van de moskeeën die in tijd aanwezig waren, was aangesloten. Zo is het CMO eigenlijk, omdat de Grondwet in Nederland dat voorschrijft ... Wij hebben bijvoorbeeld geestelijke verzorging. Wij hebben een aantal dingen, die kun je natuurlijk ... Wij hebben ook de zendtijd voor moslims, die helaas niet meer aanwezig is, door

toedoen van een aantal zaken. Toen moesten wij namelijk namens de moslims zo'n inspraakorganisatie hebben, die adviserend is voor overheid, maar tegelijkertijd ook de moslimgemeenschap hier in Nederland vertegenwoordigt.

De heer **Stoffer**: Ik wou even terugkomen op uw antwoord zojuist op de eerste vraag. De eerste moskeeën zijn in Nederland ontstaan. In de loop der jaren heeft het salafistisch gedachtegoed, salafisten, steeds meer ingang gekregen in deze moskeeën. Zou u kort kunnen aangeven hoe die salafistische invloeden de moskeeën binnenkwamen?

De heer **El Boujoufi**: Dat is niets nieuws voor mij. Ik heb dat allemaal meegemaakt in de zeventiger jaren. Ik heb gezegd dat er, toen wij de moskeeën moesten creëren binnen de moslimgemeenschap, met name onder de Marokkaanse gemeenschap waar ik ook bij hoor, eigenlijk niet veel inbrengen of giften waren om onze moskeeën op te bouwen. Het was meer gewoon een winkel of een garage kopen. Toen, in 1984, wilde een van de moskeeën een heel grote garage kopen. Toen konden de bedragen natuurlijk niet meer alleen door de gemeenschap worden opgebracht. Toen is iemand naar Saudi-Arabië gereisd, tijdens de ramadan. Er is geld geworven via personen. Niet via de overheid, niet via de organisaties, maar gewoon via rijke personen. Hij kwam terug. Wij waren bezig met de hypotheek en ook met het kopen van een ander gebouw. Toen ben ik ook naar Saudi-Arabië gegaan, in 1984. Ik heb hier nog bewijzen, van toen ik daar geweest ben. Ik ben daar geweest, maar die rijke mensen kenden mij niet. Toen heb ik de sjeik gevraagd die daar aanwezig is. Ik heb hem ontmoet en ik heb een brief gekregen. Ik heb zes brieven gekregen. Met die zes brieven heeft hij mij naar een aantal rijke mensen gestuurd. Ik heb hier nog steeds een kopie van die brieven uit 1984. Ik ben naar die rijke mensen gegaan. Ik heb van zes mensen iets gekregen en twee brieven heb ik ... Ik had een beetje meer dan ik nodig had, en toen ben ik niet bij de anderen geweest. Maar er was geen enkele invloed. Er werd ook geen enkele voorwaarde gesteld. Ik kwam daar

en zei: ik wil iets beginnen en dat staat allemaal in de brief. Toen werd er gewoon geld gegeven.

Maar daarna kwam er iets heel verkeerd uit. Toen is een aantal organisaties ernaartoe gegaan, begin tachtiger jaren. Die wilden ook een moskee bouwen. Toen is daar ook een geldinzameling geweest. Ze kwamen bij iemand die zei: ik ga die moskee voor jullie financieren. Toen werd die moskee helemaal gefinancierd door één persoon. Ze zijn teruggekomen en hebben de moskee helemaal klaargemaakt en gebouwd. Na vijf of zes maanden kwam die persoon aan de deur van de moskee en zei: ik heb hem gebouwd en ik moet ook zeggenschap hebben.

De heer **Stoffer**: Zegt u daarmee dat het salafistisch gedachtegoed op de stroom van het geld is meegekomen naar Nederland?

De heer **El Boujoufi**: Nee, het geld was eerst gekomen en die persoon is pas achteraf gekomen. Toen wilde hij zeggenschap. De mensen van de moskee hebben dat geweigerd. Die zeiden: nee, we hebben niet afgesproken dat jij zeggenschap krijgt, de moskee is van de gemeenschap, de moskee is een bijdrage van de gemeenschap, jij kunt alleen een bedrag geven. Toen kwam er een probleem. Ik kan dat hier vertellen. Die mensen zijn toen ook bij ons geweest. Toen is er een kort geding in Maastricht geweest. Onze advocaat was meneer ... Mag ik dat even vragen?

De heer **Stoffer**: Daar mag u later op terugkomen.

De heer **El Boujoufi**: Een bekende advocaat in die tijd. Maar goed, wij hebben dat kort geding gewonnen. Door de boosheid van die man heeft hij gelijk een andere moskee daarnaast gebouwd. Daar begint het. Vanaf 1980 begint het. Die man die de moskee gebouwd heeft, heeft eigenlijk gewoon mensen en zelfs de voorganger, niet uit de gemeenschap, maar uit het buitenland gehaald. Toen is de gedachte van invloed van buitenlandse financiering een beetje begonnen.

De heer **Stoffer**: Is dat daarna doorgetrokken? Want dit is één voorbeeld.
Hoe ging dat daarna door?

De heer **El Boujoufi**: Dat is daarna wel voelbaar, maar niet doorgetrokken.
Dat zie je wel hier en daar, maar dat is niet doorgetrokken. Dat is niet doorgetrokken dankzij de moslimgemeenschap, omdat de oprichting van de moskeeën en opbrengst voor moskeeën voor 99% uit de gemeenschap zelf kwam. Die gemeenschap, van de oude generatie, wil dat nooit loslaten, omdat het verworven rechten zijn. Dat is gewoon eigendom. Het heeft hier en daar wel plaatsgevonden, maar het is niet overal aanwezig.

De heer **Stoffer**: Toch zegt u: dat salafistisch gedachtegoed kreeg daar ingang. Uit ons vooronderzoek blijkt dat dat ook verder ingang in Nederland krijgt, in meer moskeeën. Kunt u aangeven hoe omvangrijk dat is? Hoeveel moskeeën zijn beïnvloed door het salafistisch gedachtegoed of omarmen salafistisch gedachtegoed?

De heer **El Boujoufi**: Nou, gelukkig heel weinig. Als ik praat over 500 moskeeën hier in Nederland, dan zie ik hooguit misschien tien of twaalf moskeeën. Maar dat wil niet zeggen dat die invloed aanwezig is bij iedereen die buitenlands geld of buitenlandse financiering heeft gekregen als steun voor bouw van een eigen moskee. Maar er zijn wel enkele die niet alleen het geld, maar ook de zeggenschap ...

De heer **Stoffer**: Dus u zegt: tien tot twaalf moskeeën omarmen echt dat salafistisch gedachtegoed?

De heer **El Boujoufi**: Nou, omarmen van salafistisch gedachtegoed ... Kijk, ik ben niet een voorstander van salafistisch gedachtegoed. Bij ons in de islam zijn we allemaal salafisten, maar alleen die aanjagers voor het salafisme, zeg maar ... Voor moslims is iedere goede, belijdende moslim een salafist. Maar die term "salafisme" is een beetje ruime term. Dan zeg ik: door die ruime term te gebruiken, krijgen die enkele aanjagers voor salafisme de ruimte, terwijl het er heel weinig zijn.

De heer **Stoffer**: Afgelopen maandag hebben wij de heer Schoof van de AIVD gehoord. Die heeft ook het een en ander aangegeven over salafisme. Hij zegt dat er drie soorten salafisme zijn: eerst apolitiek. Dat is wellicht waar u op doelt: dat zijn alle moslims. Die uitspraak laat ik uiteraard aan u. Daarnaast heb je nog twee groepen: een groep die politieke inmenging zoekt en een groep die jihadisme verkondigt. Zegt u dat die tien tot twaalf moskeeën waar u op doelt in die tweede en/of derde groep zitten?

De heer **El Boujoufi**: Meer in de tweede groep, en niet in de derde groep, jihadistisch salafisme. Nou, gelukkig heb je dat in Nederland heel weinig. Maar alleen de tweede. Kijk, als je over salafisme praat, zeg maar, de moslimgemeenschap waar ik bij hoor ... Omdat de moslimgemeenschap verdeeld is, kunnen wij niet zeggen: de islam in Nederland. Het is één geloof, maar wij hebben ook te maken met meer dan 20 of 40 islamitische landen. Ieder heeft zijn eigen cultuur, zijn eigen omgang en eigen dingen. Maar wij hebben ook drie verschillende: wij hebben soennieten, wij hebben sjiieten, wij hebben alevieten ... Maar dan wordt het allemaal onder het dak van de islamieten ... Voor de islam zie je dat de meerderheid -- als ik het over de meerderheid heb, heb ik het misschien over meer dan 90% -- die termen helemaal niet kent. Die zijn gewoon belijdend gelovig en die willen helemaal niks te maken hebben met anderen. Maar er zijn mensen die eigenlijk een beetje willen gaan scoren bij die 90% van de moslims.

De heer **Stoffer**: U heeft aangegeven dat er tien tot twaalf moskeeën zijn die het politiek salafistisch gedachtegoed omarmen. Neemt dat toe? Wordt daar binnen de moslimgemeenschap weerstand aan geboden? Hoe werkt dat? Kunt u dat toelichten?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ik geloof wel dat als wij stil blijven, het alleen maar toeneemt. Omdat tot nu toe, kan ik wel zeggen ... Het gaat natuurlijk wel heel langzaam, dankzij de oude generatie en de mensen die geïnvesteerd hebben in de moskeeën. De moskeeën die hebben ... Kijk, toen wij begonnen met onze moskee te kopen en dat te doen, was voor ons

eigenlijk alleen de vrijheid van godsdienst, de vrijheid om je geloof te belijden. Dat is voor mij het doel. Maar nu is die vrijheid van godsdienst meer uitgebreid. Dan zeg ik: daar zit een probleem. Daarom moeten wij ... Wij kunnen natuurlijk ... Als wij zomaar stil blijven, dan ben ik bang dat het wel toeneemt.

De heer **Stoffer**: U zegt: daar zit het probleem, in dat uitbreiden. Waar zit dat probleem? Op welk probleem doelt u?

De heer **EI Boujoufi**: Nou, het probleem dat ik zie, is bijvoorbeeld dat wij spreken over salafisme, terwijl, zoals ik zei, salafisme niet iets slechts is binnen de moslimgemeenschap. Wij zijn allemaal salafisten. Maar als wij natuurlijk niet zichtbaar kunnen maken wie de salafist is die alleen zijn geloof belijdt, wie de salafist is die de politiek gebruikt en wie de salafist is die bepaalde doeleinden heeft ... Die moeten zichtbaar zijn. Dat zie ik ... Wij zijn altijd bezig geweest binnen onze gemeenschap om dat zelf zichtbaar te maken, maar het lukt ons niet.

De heer **Stoffer**: Waarom lukt u dat niet?

De heer **EI Boujoufi**: Waarom lukt dat niet? Dat is een hele grote vraag. Kijk, als ik nou gelijk misschien overga naar de buitenlandse financiering ...

De heer **Stoffer**: Ik wilde toch graag antwoord op mijn vraag. Op de buitenlandse financiering komen we dadelijk terug. Mijn collega Kuzu zal daar ook vragen over stellen.

De heer **EI Boujoufi**: Het lukt niet ... In de eerste plaats, nogmaals ... Als ik kijk naar de Turkse gemeenschap: die is heel goed georganiseerd. Daar is niks mis mee. Maar dat is bijvoorbeeld bij een aantal andere moslims niet goed georganiseerd. Als je praat over "niet goed georganiseerd": wie kan de maat opnemen voor een ander? Wie ben jij om voor mij te zeggen dat ik iets niet mag doen? Maar bij een ander is dat heel anders. Die regels zijn niet goed zichtbaar om te zeggen: nou, tot hier en niet verder. Wie ben ik om een

ander te zeggen dat je niet bijvoorbeeld geld haalt van buiten of dat je een aantal dingen moet doen? Wie ben ik? Dus daar zitten een aantal vraagtekens bij.

De heer **Stoffer**: Waar komt die aantrekkingskracht vandaan? U geeft aan dat het wat lastig is om het exact te duiden. Het is ook lastig om dingen echt bloot te leggen. Maar misschien toch een vraag die in een wat breder spectrum ligt: waar komt de aantrekkingskracht vandaan van dat politiek salafisme, dat salafisme waarvan u zegt "dat zit niet goed"? Zit 'm dat in het geld? Zit 'm dat in wat anders?

De heer **El Boujoufi**: Ik weet het niet. En-en. Ik geloof dat ... Kijk, nogmaals, als ik even terugga: de meerderheid van de moskeeën is natuurlijk in handen van de gemeenschap zelf. Maar er zijn een aantal moskeeën die niet meer in handen van de gemeenschap zijn, maar die van enkele personen zijn die niet afhankelijk zijn van die gemeenschap. Die vrijheid, als die niet afhankelijk is van de gemeenschap, maar van bepaalde steun van een ander land ... dan wordt die aantrekkingskracht steeds sterker.

De heer **Stoffer**: Zit dat in een soort generatiekloof? U gaf straks een paar keer aan: de oudere generatie. Daarmee doelde u impliciet wellicht ook op een jongere generatie. Zit daar een generatiekloof?

De heer **El Boujoufi**: Ik geloof van wel. Ik zie dat er een generatiekloof is. Ik heb gezegd: de eerste generatie die hier woonde, heeft de moskeeën gecreëerd om hun geloof te belijden, en ook vanwege de godsdienstles binnen de moskeeën die wij vroeger gaven en nog steeds geven. De ouders hadden er behoefte aan om hun kinderen een aantal versies van de Koran te laten leren, en een beetje kennis van de Koran om hun geloof te belijden. Nu is dat heel anders. Kijk, de jeugd die hier geboren en getogen is, en die de wet goed kent en de wegen heel goed kent, wil meer dan die scholen. Ik bedoel: die willen gewoon verder gaan. Daar is niks mis mee. Maar alleen: wij zien natuurlijk wel dat er heel veel zijn, nou niet veel, maar er zijn ook

enkelen die verder gaan dan alleen dat. Dan komen wij natuurlijk zelf onder druk te staan, als gemeenschap. Wij komen in een kwaad daglicht te staan terwijl wij daar eigenlijk niks mee te maken hebben.

De heer **Stoffer**: Spelen bekeerlingen daar ook een rol in?

De heer **El Boujoufi**: Dat durf ik niet te zeggen. De islam, en andere geloven, is open voor iedereen die een ander geloof wil omhelzen. Daar is niks mis mee. Maar alleen krijgt de bekeerling daardoor misschien binnen de gemeenschap meer aandacht en meer aanzien, en wordt tegelijkertijd ook op hem geleund, omdat hij de samenleving goed kent, de taal goed kent en de omgeving goed kent.

De heer **Stoffer**: Daarmee zegt u dat bekeerlingen toch wel een bepaalde rol spelen, een bepaald aanzien hebben?

De heer **El Boujoufi**: Ja, maar ik wil niet zeggen dat het slecht of goed is. Maar het is wel een bepaalde rol. Als ik zie, bijvoorbeeld bij enkele moskeeën, dat de bekeerlingen zodra ... Dan nemen ze gewoon ook de taken over, terwijl de moskeebezoekers daar heel weinig over te zeggen hebben.

De heer **Stoffer**: U geeft dus aan dat u niet per se een goede of foute rol van bekeerlingen ziet, maar dat ze soms wel een nadrukkelijke positie hebben, waartegen opgekeken wordt en waarmee ze ook aanzien verwerven, en dat ze daarmee een vooruitgeschoven rol vervullen?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Stoffer**: Ik heb zojuist aangegeven dat we afgelopen maandag ook de heer Schoof van de AIVD hier hebben gehoord. Hij sprak over façadepolitiek bij een aantal moskeeën. Hij doelt daarmee op: ze zeggen het een binnenshuis en ze zeggen wat anders buitenshuis. Herkent u dat?

De heer **El Boujoufi**: Dat herken ik, maar niet binnen de moskee. Ik bedoel: "de moskee" is een heel groot woord, omdat er moskeeën zijn waar wel 1.000 mensen komen, maar het alleen om enkele mensen gaat die dat doen. Daar wil ik natuurlijk niet de gemeenschap bij betrekken. Er zijn wel, wat meneer Dick Schoof zegt ... Kijk, hij weet het beter dan ik. Ik ben het er voor honderd procent mee eens. Ik weet niet zo veel, maar wat ik weet, is dat er wel mensen zijn die alle twee de talen goed beheersen: de taal naar de samenleving hier en de taal binnen de moskee. Die talen zijn niet altijd hetzelfde.

De heer **Stoffer**: U zegt dat de heer Schoof daar meer zicht op heeft dan u. U zegt: als hij dat zegt, dan zal dat zo zijn. Zegt u daarmee ook dat er enkele personen zijn die aan façadepolitiek doen binnen sommige moskeeën?

De heer **El Boujoufi**: Als meneer Dick Schoof dat zegt, dan zeg ik ja.

De heer **Stoffer**: U had het zojuist ook over hoe die moskeeën ontstaan zijn en wat de behoefte was, om met elkaar geloof te belijden, kennis op te doen, enzovoorts. Ik zou ook een paar vragen willen stellen over het moskeeonderwijs. Was bij de eerste moskeeën, zoals u die heeft opgericht in Utrecht, en ook andere daarna ook sprake van informeel moskeeonderwijs?

De heer **El Boujoufi**: Niet informeel moskeeonderwijs. In de eerste plaats: wij hadden toen geen onderwijzers binnen de moskeeën. Wij hadden wel de wensen van de ouders om hun kinderen een beetje kennis te laten maken met een aantal versies van de Koran. Toen hebben wij eigenlijk in onze moskee, onze bezoekers die daar verstand van hebben ... Die mensen hebben toen eigenlijk de lessen aan de kinderen gegeven. Dat was geen onderwijs. We hadden geen boeken, wij hadden niks. Maar het waren in die tijd puur de kinderen van de moslims die de moskee bezoeken. Dat was een commissie van de ouders. Die staat los van het bestuur. Die vaders waren altijd aanwezig bij hun kinderen. Meestal is wat wij leren gewoon: wat is het

geloof en hoe kan je je geloof belijden? Wij zijn niet de grens overgegaan van meer dan alleen belijdenis.

De heer **Stoffer**: Hoe werd dat praktisch vormgegeven? Gebeurde dat op een bepaalde dag in de week?

De heer **El Boujoufi**: Dat was meestal op zaterdag en zondag, omdat tijdens de schooldagen iedereen naar school gaat. Bijvoorbeeld in de moskee waar ik kwam, was dat zaterdag tussen 10.00 en 12.00 uur en zondag tussen 14.00 en 16.00 uur.

De heer **Stoffer**: Dus een uur of vier in de week, in het weekend, werd dat onderwijs gegeven en dan werd er ook kennis opgebouwd?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Stoffer**: Functioneerde dat oude stelsel goed? Was de gemiddelde ouder daar tevreden over? Waren de moskeebesturen daar tevreden over? Functioneerde dat goed?

De heer **El Boujoufi**: Dat functioneerde goed, omdat, nogmaals, het onderwijs eigenlijk niet in handen was van het bestuur, maar in handen van de ouders zelf. Het bestuur verleende alleen toegang tot de ruimte. Die ruimte in de moskee was ook van de ouders, dus ... Je kan zeggen: de moskee was van de moskeebezoekers, die door hen is gekocht en door hen in leven werd gehouden. Zij deden het onderhoud en alles. De ouders die kinderen hebben, betalen iets meer voor de commissie, om de onderwijzers een onkostenvergoeding te geven. Maar dat was allemaal in de handen van de ouders.

De heer **Stoffer**: Het was in de handen van de ouders. Hoe is dat nu?

De heer **El Boujoufi**: Nu is het heel anders. Ik weet niet hoe dat nu allemaal in elkaar zit, omdat iedere moskee ... Nogmaals, als wij praten ... Als je bij

anderen kijkt, bijvoorbeeld de Turkse gemeenschap: daar is het goed geregeld. Maar bij een aantal is het niet goed geregeld. Ieder verzorgt zijn eigen lesmateriaal en zorgt voor alles. Daar worden ook een aantal mensen toegelaten om onderwijs te geven aan de kinderen, maar er wordt niet gecontroleerd en er wordt ook niet gekeken of ze diploma's hebben. Er wordt ook niet gecontroleerd wat voor lessen ze geven. Daar ontbreekt heel veel aan.

De heer **Stoffer**: Zegt u dat u nu geen zicht heeft op hoe het moskeeonderwijs er tegenwoordig uitziet?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Stoffer**: Is dat niet opmerkelijk, als u vicevoorzitter van het CMO bent en al die jaren alles gevolgd heeft? Vindt u dat niet opmerkelijk?

De heer **El Boujoufi**: Het is wel een beetje opmerkelijk, maar ik wil niet zeggen dat we geen zicht ... We hebben er wel een beetje zicht op, maar we hebben er geen invloed op. Wij kunnen natuurlijk ook niet voorschrijven wat gedaan moet worden en wat niet gedaan moet worden, omdat ieder bestuur en iedere moskee onafhankelijk is. Die bepaalt zelf wat voor onderwijs ze geeft en hoe laat en al die dingen. Maar ik vind gewoon dat bij de meeste moskeeën nog steeds de ouders een heel grote rol spelen. Dus het toezicht houden op het onderwijs binnen de moskeeën ... In de grote meerderheid staat dat nog steeds onder toezicht van de ouders.

De heer **Stoffer**: Dus daarmee zegt u dat bij een grote meerderheid het nog steeds wel ongeveer is zoals u net schetste, op zaterdag en zondag een aantal uren. Hoe zit dat bij die andere moskeeën?

De heer **El Boujoufi**: Dat durf ik niet te zeggen, omdat ik niet bij iedere moskee een ingang heb.

De heer **Stoffer**: U spreekt ongetwijfeld ook ouders. Hoe ervaren ouders het onderwijs dat hun kinderen nu krijgen?

De heer **El Boujoufi**: De meesten zijn tevreden. Enkelen zijn een beetje kritisch.

De heer **Stoffer**: Die enkelen die een beetje kritisch zijn, waar zijn die kritisch op?

De heer **El Boujoufi**: Dat komt gewoon omdat het onderwijs dat wordt gegeven niet aansluit op de samenleving.

De heer **Stoffer**: Dat is bij enkelen, maar bij de grote groep is dat niet het geval?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Stoffer**: Dus enkele mensen zijn kritisch op het onderwijs dat gegeven wordt, omdat het niet aansluit bij hoe de Nederlandse samenleving in elkaar zit. Bij anderen is dat anders.

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Meneer El Boujoufi, ik wil het met u hebben over financiering van moskeeën en mogelijke invloed die vanuit het buitenland komt. Maar voordat ik daarop overga, heb ik een eerste algemene vraag. Kunt u vanuit uw kennis en ervaring vertellen hoe moskeeën in Nederland worden gefinancierd?

De heer **El Boujoufi**: Ja. Ik heb in het begin gezegd: de meerderheid -- dan praat ik over meer dan 90% -- wordt gefinancierd door de moskeebezoekers, door de inzameling binnen de moskeeën en de giften, waar geen enkele voorwaarde aan zit.

De heer **Kuzu**: Dus u geeft aan: meer dan 90% komt vanuit de moskeebezoekers zelf. Dat zijn giften waar geen voorwaarden aan zijn gekoppeld. Dat betekent dus dat er voor een deel financiering komt vanuit het buitenland. U vertelde net aan mijn collega Stoffer een anekdote over wat u in de jaren zeventig en de jaren tachtig heeft beleefd. Kunt u ook aangeven in hoeverre moskeeën en moskeeverenigingen op dit moment financiering krijgen vanuit het buitenland? Heeft u daar zicht op?

De heer **El Boujoufi**: Nee, niet exact. Ik ben zelf eigenlijk ... Hier en daar heb ik natuurlijk wel mijn vraagtekens, maar ik leef ook in deze tijd en ik volg ook de kranten en de berichten. Een aantal van die berichten hoor ik gewoon. Die berichten bevestigen weleens wat ik vermoed heb, maar ik zeg ook weleens: nee, dat gaat te ver.

De heer **Kuzu**: Kunt u meer vertellen over de vraagtekens die u dan daarbij heeft?

De heer **El Boujoufi**: Nou, bijvoorbeeld de ervaring die ik nu heb met meer dan 90% van de moskeeën. Dan zie je dat altijd, iedere keer, er een inzameling is in de moskeeën. Dan zie je dat de leden steeds worden opgeroepen om geld in te zamelen. Maar bij enkele, nogmaals: bij enkele, zie je dat ze die behoefte niet hebben. Als ze die behoefte niet hebben, dan ga je rekenen: hoe komen ze daaraan? Begrijp je? Ik zet vraagtekens bij: hoe komen ze aan een mooi gebouw, hoe komen ze aan dit en dat? Die vraagtekens die ik had, worden nu voor een deel bevestigd door het onderzoek van Nieuwsuur en NRC, en ook door meneer Dick Schoof.

De heer **Kuzu**: U benadrukt heel expliciet dat het gaat over enkele moskeeën. Dat punt staat genoteerd. Maar het is ook voornamelijk belangrijk dat we enigszins vanuit uw kennis en ervaring inzage krijgen in hoe dat dan mogelijk in z'n werk gaat. Gaat dat giraal, via bankrekeningen, of gaat het via cashgeld? Kunt u daar meer over vertellen?

De heer **El Boujoufi**: Ja. Ik sta onder ede. Als ik iets ga vertellen, dan moet ik het zeker weten. Om eerlijk te zeggen, weet ik niet zeker hoe dat allemaal gaat. Nogmaals, bij de Turkse gemeenschap en bij de Turkse moskeeën heb je bij een iedere moskee een kascommissie. Die kascommissie controleert alles. Die kascommissie heeft de verantwoordelijkheid naar de koepels. Maar bij ons hebben wij dat niet.

De heer **Kuzu**: Ja, maar de kascommissie is een middel om te kijken of de financiën kloppen.

De heer **El Boujoufi**: Maar ook waar ze vandaan komen.

De heer **Kuzu**: U vertelde net ook over uw eigen kennis en ervaring vanuit de jaren zeventig en tachtig. U was de tweede die naar het buitenland was afgereisd om geld in te zamelen. En u heeft totaal geen zicht op hoe het op dit moment gebeurt, behalve dat u het via de media krijgt?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ik weet zeker dat geld uit het buitenland anders is dan vroeger. Vroeger zijn we daarnaartoe gegaan en zijn we gewoon bij privépersonen geweest, en niet bij een staat of een bepaalde organisatie. Die zijn ook niet ... Bijvoorbeeld, als ik geld inzamelde tijdens de ramadan in Saudi-Arabië was het niet de bedoeling dat ik alleen bij de Saudische mensen kwam, maar ook mensen die daar aanwezig zijn uit bepaalde landen. Maar nu zie je gewoon die contacten met bepaalde landen en met bepaalde personen. Op die contacten heb ik geen zicht.

De heer **Kuzu**: Ja, maar u zegt wel dat er sprake is van een verschillende situatie ten opzichte van de jaren zeventig en tachtig, en dat het nu gaat via landen en specifieke personen. Om welke landen gaat het?

De heer **El Boujoufi**: Nou, welke landen het zijn, is allemaal bekend, geloof ik. Die hoef ik niet te noemen.

De heer **Kuzu**: Golfstaten?

De heer **El Boujoufi**: Golfstaten. De meeste zijn Golfstaten.

De heer **Kuzu**: U gaf zelf het voorbeeld van Saudi-Arabië.

De heer **El Boujoufi**: Saudi-Arabië, Qatar, Koeweit, die landen. De Emiraten. Daar zit veel geld. Maar ik weet niet of die staten daar een bepaalde bedoeling bij hebben. Maar als je geld gaat vragen, is de bedoeling niet een politieke invloed, maar dat het meer aanzien gaat geven, omdat een aantal Golfstaten gewoon een bepaald iets willen laten zien aan moslims in de wereld: wij staan ook ... Nou, ik weet niet of ... Om een soort aanzien te krijgen.

De heer **Kuzu**: Dus u geeft eigenlijk aan wat een van de motieven is: aanzien, gezag, uitstralen dat er iets wordt neergezet.

De heer **El Boujoufi**: Gezag heb ik nog niet genoemd, maar meer, zeg maar, aanzien en die dingen. Gezag heb ik niet genoemd.

De heer **Kuzu**: Duidelijk. Maandag hebben we een verhoor gehad met meneer Sandee. Meneer Sandee zei heel duidelijk dat er sprake is van het principe "wie betaalt, die bepaalt". Herkent u zich daarin?

De heer **El Boujoufi**: Nee. Ik vind gewoon dat "wie betaalt, die bepaalt" wel een spreekwoord is, maar dat wil niet zeggen dat het goed past bij iedereen.

De heer **Kuzu**: Dus u zegt dat het principe "wie betaalt, die bepaalt" niet op gaat?

De heer **El Boujoufi**: Niet bij veel, nou veel, moskeeën, en ook niet bij de moskee die nu wordt genoemd.

De heer **Kuzu**: Bij het overgrote deel van de moskeeën geldt dat principe niet, maar u zegt: bij een deel van de moskeeën, ook als is het een klein deel, kan dat principe wel gelden.

De heer **El Boujoufi**: Ja. Ook bij die kleine moskeeën denk ik dat het niet bij iedereen aanwezig is. Maar ik denk wel dat mensen die er een bepaald profijt van hebben, laten zien ... Die praten gewoon naar de mond van anderen.

De heer **Kuzu**: Praten naar de mond van anderen?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Kunt u daar wat meer op ingaan?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ik bedoel, als je praat naar de mond van anderen, dan kan je, als je naar een bepaald land gaat en je weet dat die mensen rijk zijn en gewoon eens willen investeren ... Ik bedoel niet voor nu, maar daarna. Een moskee is heel belangrijk voor de moslims. Dan kan hij gewoon met een aantal woorden komen: ik ben bezig om de islam in stand te houden, ik ben bezig om de moslims te faciliteren, ik ben bezig met dat en dat. Hij zegt wat de ander wil horen. Dat is ...

De heer **Kuzu**: Dus even om dat nog eens te onderstrepen: er zijn mensen hier in Nederland die specifiek op zoek gaan naar mensen in de Golfstaten, Saudi-Arabië, Qatar, die ze naar hun mond praten?

De heer **El Boujoufi**: Ja, maar in de zin van wat ik zeg, niet naar de ...

De heer **Kuzu**: In de zin naar wat u zegt?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Zijn er andere landen waar er sprake is van mogelijke beïnvloeding? Turkije, Marokko?

De heer **El Boujoufi**: Ja, Turkije en Marokko hebben een heel andere benadering.

De heer **Kuzu**: Kunt u daar meer over vertellen?

De heer **El Boujoufi**: Turkije en Marokko hebben hier een heel grote gemeenschap. De meeste moslims in Nederland komen uit Turkije en Marokko. Voor de Marokkaanse en de Turkse overheid zijn ze nog steeds onderdanen. Ze hebben daar contacten mee, niet met iedereen, maar heel veel contacten. Die landen hebben ook eigenlijk ... Waar wij hier last van hebben, daar kunnen zij ook last van hebben. Daarom zijn ze daar alert op. Ik ben zelf ... Ik wil hier verklaren... In die 54 jaar dat ik mij vrijwillig heb ingezet, kwam ik een jaar of drie geleden in Marokko en toen heb ik een aantal problemen gehad die wij hier hebben als Marokkaanse gemeenschap. De toenadering tot de samenleving is steeds moeilijker, maar voor de Nederlandse overheid zijn Kerk en Staat gescheiden, dus die kan nooit een koepel of een moskee gaan financieren. Toen heb ik zelf -- ik ben lid van het CMO, ik ben lid van een andere organisatie -- gezegd: wij hebben een bepaald financieringsprobleem. Toen werd gezegd: wij willen jullie wel ondersteunen. Toen heb ik gezegd: dat is goed, maar met een aantal voorwaarden. De voorwaarden die wij gesteld hebben, zijn: als er geld uit Marokko komt, dan moet ik dat melden bij de Nederlandse ambassadeur in Rabat, en dan moet Rabat dat hier melden. Toen ik hier in Nederland was, heb ik gewoon bij een directeur van Sociale Zaken, van Buitenlandse Zaken en van Justitie, allemaal neergelegd waar die financiering die ik krijg voor bedoeld was. Voor mij was dat geld bedoeld voor een conferentie om alle gelovigen erbij betrekken. Het geld was bijvoorbeeld bedoeld voor de bijeenkomsten van Veilige Moskee die wij financieren. Ik heb dat geld allemaal gekregen, maar die financiering was altijd in het belang van de samenleving. Dat is helemaal open.

De heer **Kuzu**: U geeft aan dat u bij uw financieringsaanvraag eigenlijk zelf de voorwaarden heeft gesteld en dat u daar volledig transparant over bent geweest naar verschillende autoriteiten in Nederland?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Ja, en u heeft het geld gebruikt voor het organiseren van een conferentie om mensen samen te brengen. Kunt u ook aangeven waar die financiering, of het nou gaat om de Golfstaten, Turkije of Marokko, voor wordt gebruikt, dus naast het organiseren van conferenties? Gaat het in gebouwen of andere zaken? Kunt u daar meer over vertellen?

De heer **El Boujoufi**: Nou, wat ik weet: de meeste, hoge bedragen gaan gewoon naar het kopen van gebouwen, naar het onderhouden van gebouwen, maar ook bijvoorbeeld naar het in dienst nemen van een aantal mensen.

De heer **Kuzu**: Imams?

De heer **El Boujoufi**: Imams.

De heer **Kuzu**: Ondersteuners van de moskee, faciliteerders?

De heer **El Boujoufi**: Ondersteuning van de imams, ondersteuning ook van bepaalde bestuursleden ...

De heer **Kuzu**: Maar heel duidelijk: u gaf net aan dat u voorwaarden heeft gesteld. Is er niemand geweest aan de andere kant van de tafel die tegen u heeft gezegd: ja, maar wij hebben ook voorwaarden?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Helemaal niet?

De heer **El Boujoufi**: Nee, als dat zo was geweest, had ik dat niet geaccepteerd.

De heer **Kuzu**: U had het anders niet geaccepteerd?

De heer **El Boujoufi**: Ja, omdat ook de acceptatie van de gelden die ik heb gekregen ... Binnen het ministerie van Justitie, van Sociale Zaken, staat vast

dat wij investeren in het verbeteren van contacten in de samenleving. Als ik een conferentie houd, is dat bedoeld voor de samenleving. Veilige Moskee is voor de samenleving. Wij hebben bijvoorbeeld ook een imamvereniging waar meer dan 100 imams bij zijn aangesloten. Iedere drie maanden hou ik een conferentie met dat geld en daar roep ik ook Nederlanders bij en alles, om die imams iets bij te brengen over de inzichten in de samenleving. Nou, als voor zoiets geld uit het buitenland komt, dan heb ik daar helemaal geen moeite mee. Maar als het niet zichtbaar en niet transparant is en je niet wat het weet is, dan ik ben er ook geen voorstander van om geld uit het buitenland te halen om hier, zeg maar, de islam te promoten.

De heer **Kuzu**: U spreekt nu inderdaad vanuit uw eigen ervaring en vanuit uw eigen eigen kennis, maar behelst uw kennis ook dat er mensen of organisaties zijn die dan aan tafel zitten met zo'n financierder waarbij voorwaarden worden gesteld vanuit de andere kant van de tafel?

De heer **El Boujoufi**: Dat weet ik niet, maar als ik nadenk dan zeg ik: niet alleen maar aan de andere kant van de tafel, maar zelfs in de besturen.

De heer **Kuzu**: In de besturen. Dat is aan deze kant. Als je kijkt naar de partijen in het buitenland, zitten daar dus ook mensen die voorwaarden stellen?

De heer **El Boujoufi**: Ja, als iemand uit het buitenland een bestuurdersplek eist ...

De heer **Kuzu**: Dat is een manier van beïnvloeding, dat er mensen uit het buitenland zijn die invloed eisen in een bestuur in Nederland. Dus dat gebeurt?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Wat gebeurt er nog meer?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ja, ik kan niet zeggen ... Alleen maar wat ik denk of wat ik ... Ik sta hier onder ede. Ik moet alleen zeggen wat ik zeker weet. Ik weet zeker, zoals ik bijvoorbeeld in Rotterdam gezien heb of in een aantal steden, dat er mensen zijn die eigenlijk geen enkele gemeenschap hier hebben en die geen enkel inzicht in de Nederlandse samenleving hebben, en die toch in het bestuur willen zitten. Dan zeg ik: wat is dat voor iets?

De heer **Kuzu**: Er zijn dus gevallen waarbij er wel degelijk voorwaarden worden gesteld aan financiering vanuit het buitenland?

De heer **El Boujoufi**: Of er worden voorwaarden gesteld door die mensen, of ze praten die naar de mond door te zeggen: om het zeker te weten, kom je bij mij zitten.

De heer **Kuzu**: Oké. Is er ook een lijn ... U heeft het over het aanstellen van bestuursleden gehad. Geldt dat ook voor het uitzenden van imams of gastpredikers?

De heer **El Boujoufi**: Ja, gelukkig hebben wij ons ingezet in 2007-2008, dankzij meneer Donner, die toen minister van Sociale Zaken was. Wij krijgen tijdens de ramadan ongeveer 340 tot 360 theologen, Korangeleerden, die allemaal op een visum hierheen komen om een preek te houden. Toen werd het een beetje te vervelend. Je kan dat niet onder controle houden. Je weet niet wie je op de preekstoel krijgt. Je weet dat die mensen uit de Golfstaten of uit Egypte komen. Die gaan gewoon op een preekstoel staan waar 1.000 moslims in Nederland bij zijn, en dan beginnen ze te preken over iets waarin ze natuurlijk helemaal niet thuis zijn. Toen kwam er in 2007, 2008 een wet waardoor geen enkele preker uit het buitenland hier kwam, alleen als ze een tijdelijke arbeidsvergunning hebben. Die loopt vanaf 2008. Toen zagen wij dat die golf heel beperkt is. Ook de eisen aan de mensen die hier komen met een tijdelijke vergunning ... Ze worden allemaal van tevoren gescand en gescreend. Tegelijkertijd weten we ook wie hier ... Dan heb je ten minste een bepaalde zekerheid: als hij uit Turkije komt om die preek te houden en

voldoet aan de voorwaarden van UWV, dan is het goed. Dus het gaat nu wel beter. Ik hoop ook dat dat misschien in de toekomst niet alleen tijdens de ramadan, maar voor alle sprekers is.

De heer **Kuzu**: Het gaat beter, maar het gaat nog niet helemaal goed. We komen straks terug op wat er verder allemaal nog beter kan. Om dit onderdeelje af te sluiten: wat vindt u eigenlijk van die beïnvloeding vanuit het buitenland in het algemeen?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ik vind dat de beïnvloeding ... Ik wil niet "beïnvloeding" in de mond nemen, maar ik wil wel zeggen dat door inmenging -- misschien een ander woord voor beïnvloeding -- hier een bepaalde verdeeldheid heerst. De eenheid is zoek. Dan zeg ik: dat is niet goed. Wij moeten als moslimgemeenschap, ondanks dat wij verschillen in cultuur en uit verschillende landen komen, natuurlijk wel ... Wij zitten in dit land, waar wij, de Nederlandse moslims, het natuurlijk wel voor ons zelf moeten opnemen. We moeten dat niet door een ander laten doen en iemand, wie dan ook, of die uit het buitenland of hier uit Nederland komt, zich daarin laten mengen. De moslims moeten zelf een keer de touwtjes in handen nemen.

De heer **Kuzu**: U zegt heel duidelijk: de moslims moeten zelf de touwtjes in handen nemen, hier in Nederland.

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: En beïnvloeding, of inmenging, vanuit het buitenland ...

De heer **El Boujoufi**: Daar hebben wij jullie ook voor nodig.

De heer **Kuzu**: Beïnvloeding en inmenging vanuit het buitenland wilt u wat dat betreft dus niet hebben.

De heer **El Boujoufi**: Nee, dat wil ik niet hebben. En dat is ook niet ... Wie ben ik om ... Dat vind ik niet, maar ik vind het niet werkbaar. Het brengt ook altijd verdeeldheid.

De heer **Kuzu**: Dank u wel.

De heer **Stoffer**: Dan wil ik nu doorgaan over de impact op de moslimgemeenschap in Nederland. Een van uw laatste woorden zojuist was "verdeeldheid". U sprak er ook over dat de eenheid zoek is. U sprak eerder in dit verhoor over de generatiekloof tussen de eerste generatie en daarna, en ook over invloed, bijvoorbeeld vanuit het buitenland, vanuit financierders, door bestuursplekken op te eisen. In hoeverre leidde dat tot spanning tussen de oude en de nieuwe bezoekers van moskeeën?

De heer **El Boujoufi**: Nou, niet ... Die spanning komt omdat iedereen een bepaald inzicht heeft. Het inzicht dat de eerste generatie heeft ... Wat ik in het begin heb gezegd, is dat wij ons hebben ingezet en gefinancierd hebben om ons geloof te belijden. Doordat anderen ... Ik heb afgelopen maandag ook iemand horen zeggen dat de tweede generatie goed Nederlands praat. Anderen kwamen niet met het geloof hierheen, maar hebben het hier gevonden, ook door een aantal prekers die uit het buitenland zijn gekomen hier en die niet weten niet wat de goede islam is. Is dat de islam die wij hebben meegenomen uit Turkije en Marokko, of is dat die islam uit verschillende ... Maar er zitten ook mensen met een bepaalde ideologie die niet bij ons past. Maar voor die jongeren, die zijn ... Die jongeren zoeken altijd iets nieuws. Dat is niet slecht. Maar dat is iets nieuws wat hier niet past.

De heer **Stoffer**: Wat past er dan niet?

De heer **El Boujoufi**: Nou, wat hier niet past ... Kijk, wij hebben hier gelukkig dankzij artikel 1 en artikel 6 de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van meningsuiting. Dankzij die artikelen hebben we hier veel bereikt als moslimgemeenschap. We hebben die artikelen niet zelf gemaakt. Toen ik hier kwam, waren al die wetten, en de Grondwet, aanwezig. Dankzij de

Grondwet, waar die ruimte is, hebben wij het heel ver gebracht. Nu komen zelfs die artikelen steeds meer onder druk te staan door een klein groepje, waardoor misschien in de toekomst die belangrijke artikelen voor mij niet meer bestaan. Dan zijn wij toch bezig zelf iets met onze rechten en plichten te doen? Want daar zit een probleem in.

De heer **Stoffer**: Daar zit het probleem. Dat geeft de spanning?

De heer **El Boujoufi**: Ja, dat geeft spanning.

De heer **Stoffer**: Is daarbij ook sprake van angst? Of van dreiging?

De heer **El Boujoufi**: Zo ver wil ik niet gaan. Zo ver wil ik niet gaan. Kijk, ik wil wel een Nederlands spreekwoord noemen over de kloof die er is tussen generaties. Ik heb hier een spreekwoord geleerd: waar rook is, is vuur. Maar als heel veel mensen zien dat er rook is ... Ik heb geleerd: als er rook is, moet ik de ramen en de deuren openzetten om te kijken waar de rook vandaan komt. Maar de tweede generatie zegt: er is geen rook, waarom moet ik de ramen en de deuren openzetten? Begrijp je? Daar zit die kloof.

De heer **Stoffer**: Maar u zegt daarbij: er zit een kloof in gevoel. Er is geen sprake van angst. Er is geen sprake van dreiging. Het gaat nog wel vreedzaam, met elkaar.

De heer **El Boujoufi**: Ik heb nooit de woorden "vijf voor twaalf" in de mond willen nemen. We hebben nog steeds 24 uur de tijd. Er is wel iets aanwezig waar wij echt serieus mee aan de slag moeten gaan. Wij moeten als moslimgemeenschap echt de hand in eigen boezem steken om te kijken wat wij eraan kunnen doen.

De heer **Stoffer**: U sprak zojuist over rook en vuur. Kunt u daar ook een concreet voorbeeld bij noemen?

De heer **El Boujoufi**: Dat is een spreekwoord. Als ik bijvoorbeeld nu ... Een voorbeeld. Er wordt steeds, al jaren, door een aantal kranten en de televisie gesignaleerd: er is iets mis. Er is rook. Wij zeggen: wij nemen die zaak serieus. Wij gaan praten en kijken waar die rook vandaan komt. Uiteindelijk zijn er mensen die zeggen: nee, bij mij is er geen rook, waarom moet ik kijken waar die vandaan komt? Begrijp je? Daar zit een beetje ... En nu ... Een voorbeeld. Wij zijn bijna tweeënhalf jaar bezig over die buitenlandse financiering. Daarover praten koepels met elkaar, met steun van Sociale Zaken. De meerderheid zegt: wij willen wel een convenant gaan sluiten met de Nederlandse overheid. In dat convenant zullen wij zelf gaan inbrengen wat wij kunnen doen en hoe wij die regels aan elkaar opleggen, onderling, waar de overheid als getuige bij is. Toen wij bijna klaar waren, kwamen een aantal mensen die zeiden: waarom moet ik een convenant gaan maken met de overheid? Ik ga geen convenant met de overheid maken. Als de overheid dat wil, moet er een wet komen. Terwijl ik niet blij mee met die wet. Waarom moet er een wet komen terwijl ik dat zelf kan regelen?

De heer **Stoffer**: Gaf dat geen spanning?

De heer **El Boujoufi**: Dat geeft weleens een beetje spanning, ja.

De heer **Stoffer**: Was daarbij geen sprake van angst?

De heer **El Boujoufi**: Nee, er was sprake van hoe je artikel 4, artikel 1 en artikel 6 uitlegt. Bij mij is de uitleg dat ik de vrijheid heb om ook naar mijzelf te kijken. Een ander zegt: artikel 4, artikel 1 en artikel 6 zijn voor iedereen bedoeld, je moet niet bij mij beginnen, maar dan moet je beginnen bij het begin. Terwijl: bij de andere kant is helemaal geen rook. Daar hoeft je de ramen en de deuren niet open te zetten.

De heer **Stoffer**: U vertegenwoordigt vanuit het CMO een heel groot aantal moskeeën. Dat gaf u in het begin aan. Zegt u dat in geen enkele moskee sprake is geweest van dreiging en angst tussen de generaties?

De heer **El Boujoufi**: Nee, dat heb ik nooit gemerkt.

De heer **Stoffer**: Bij geen enkele moskee die u vertegenwoordigt? Bij geen enkele moskee in Nederland?

De heer **El Boujoufi**: Nee. Ik zie het niet als een dreiging, maar er zijn natuurlijk wel meningsverschillen. Maar niet een dreiging. Misschien ligt dat aan mijn eigenschappen? Bovendien zit ik hier niet namens het CMO. Ik zit hier als ... Ik ben wel van het CMO, ik ben wel van de Unie van de Marokkaanse moskeeën, ik ben ook van de moskeeën, maar ik praat hier namens mijn ervaring en niet namens ervaring van alle organisaties. Maar ik heb tot nu toe niet een concrete bedreiging gezien.

De heer **Stoffer**: En ook geen angst?

De heer **El Boujoufi**: Nee, nou ... Nee, nee. Angst is een groot woord.

De heer **Stoffer**: U twijfelt erover.

De heer **El Boujoufi**: Nee. Er is wel zorg, maar geen angst.

De heer **Stoffer**: En die zorg, waar zit die in?

De heer **El Boujoufi**: Die zorg zit bij heel veel mensen. De zorg dat wij niet goed bezig zijn. Wij moeten gewoon iets doen om die rook die steeds bij ons wordt gezien eruit te laten.

De heer **Stoffer**: Dat klinkt nog steeds vrij abstract, "zorg" en "rook". Kunt u dat concreet maken met een voorbeeld?

De heer **El Boujoufi**: Die heb ik geprobeerd concreet te maken, alleen is mijn Nederlandse taal niet zo goed. Als iemand steeds wordt genoemd, als de moslims steeds ter discussie worden gesteld en de moslims, nou, niet dé moslims, maar enkele mensen nog steeds de overtuiging hebben dat er niks mis is, dan zeg ik: nou, dan mis je iets. Er is iets mis, maar dan ... Wij kunnen

alleen weten wat mis is als wij met elkaar rondom de tafel gaan praten. We zitten nog niet rondom die tafel. Het is ons niet gelukt.

De heer **Stoffer**: Wat er is mis?

De heer **El Boujoufi**: Dat wij een verschillende interpretatie hebben.

De heer **Stoffer**: U blijft telkens in wat algemene termen. Ik vraag eigenlijk naar een concreet voorbeeld. Heeft u een concreet voorbeeld van wat in een bepaalde moskee mis is?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ja, nogmaals, ik ben wel ervaren in deze zaak, maar niet deskundig. Jullie hebben hier een aantal mensen die wel deskundig zijn. Die kwamen met voorbeelden die ik onderschrijf.

De heer **Stoffer**: Kunt u een van die voorbeelden noemen?

De heer **El Boujoufi**: Bijvoorbeeld de verdeeldheid die aanwezig is, een bepaalde inmenging vanuit het buitenland en de kloof tussen de generaties. Er zijn bijvoorbeeld mensen hier die opstaan als verdediger van de islam, die de taal goed kennen, die goed kunnen omgaan en die heel goed kunnen praten. Dat is ook die ... Goedpraten zonder dat je bewijzen hebt, dat is ook niet goed. Maar ik ken niet helemaal ... Maar misschien ligt het aan mij dat ik u niet gewoon duidelijk kan zeggen wat ...

De heer **Stoffer**: Als ik u goed begrijp, dan duidt u op voorbeelden die afgelopen maandag genoemd zijn door een van de drie mensen die wij gehoord hebben. Kunt u daar één concreet voorbeeld uit halen waarvan u zegt: en daarom is het mis?

De heer **El Boujoufi**: Nou ja, kijk, als ik ... Van de drie mensen die geweest zijn, als ik meer waarde hecht aan meneer Dick Schoof, die alles weet en heeft laten zien dat er iets mis is met een bepaalde beïnvloeding ... Ik wil alleen hier zeggen dat die beïnvloeding aanwezig is. Enkele mensen

versterken die beïnvloeding. Door die versterking van die enkele mensen loopt de situatie niet goed. Daarom zeg ik: daar wil ik het bij laten. Ik ga niet verder in op heel veel dingen die ik niet kan bewijzen.

De heer **Stoffer**: U onderschrijft alle voorbeelden die meneer Schoof heeft benoemd?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Stoffer**: Toch nog even terug naar de jeugd en de kinderen van moskeebezoekers. We hebben u daar eerder vragen over gesteld. U heeft daar antwoorden op gegeven. Maakt u zich zorgen over de jeugd, over de kinderen, over de nieuwe generatie?

De heer **El Boujoufi**: Ja, ik maak me wel zorgen over de jeugd. Ik ben ook vader en grootvader van kinderen. Ik hoop gewoon dat mijn eigen kinderen en mijn eigen kleinkinderen niet deze negatieve beelden van de islam en de moslims meemaken. Ik wil dat ze volledig Nederlands zijn. De zorgen die ik me daarover maak, die moeten wij de jeugd die nu opgroeit een beetje besparen. Wij hebben als eerste generatie ... Ik hoop dat bij de eerste generatie, de kinderen van de eerste generatie, deze tweede generatie ... Wij hebben misschien niet zo veel tijd geïnvesteerd, gezien het werk en gezien de nieuwkomers. Daarom hebben ze niet helemaal de goede bagage gekregen en hebben ze een andere ideologie en andere gedachten overgenomen van anderen. Maar ik hoop dat de tweede, derde en vierde generatie wel op de goede weg gaan lopen en niet op bepaalde wegen, die niet hier eigenlijk van toepassing zijn.

De heer **Stoffer**: Welke wegen zijn dat?

De heer **El Boujoufi**: Ik vind dat wij als moslimgemeenschap alles in het werk moeten stellen en dat wij ons voor de vrijheden die wij hier hebben in de Nederlandse samenleving moeten inzetten. Wij moeten ook de Nederlandse wetten en de Nederlandse waarden en normen heel goed in

gedachten nemen en uitvoeren. Dan laat je zien dat er geen verschillen zijn tussen nieuwe en oude Nederlanders.

De heer **Stoffer**: Denkt u dat de huidige moslimgemeenschap, en ook de toekomstige, weerbaar is tegen de invloeden van het buitenland, politiek salafisme en ga zo maar door?

De heer **El Boujoufi**: Ik denk van wel, maar dat hangt van onszelf af. Met "ons" bedoel ik de Nederlandse samenleving, de Nederlandse overheid en de Nederlandse moslimgemeenschap. Als wij alles inzetten, dan weet ik zeker dat wij voor honderd procent gaan slagen. Maar als wij elkaar steeds verwijten maken, dan krijgen anderen de ruimte die daar gebruik van maken.

De heer **Kuzu**: Meneer El Boujoufi, u vertegenwoordigt met het CMO een groot aantal moskeekoepels in Nederland, die op hun beurt weer een groot aantal moskeeën vertegenwoordigen. U gaf net al aan dat dat de meerderheid van de moskeeën in Nederland is. U noemde ook dat er tien à twaalf moskeeën zijn die we kunnen omschrijven als moskeeën met een salafistische signatuur. Zijn die ook aangesloten bij de moskeekoepels die het CMO vertegenwoordigt?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Helemaal niet?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Is dat een bewuste keuze?

De heer **El Boujoufi**: Niet een bewuste keuze van het CMO, maar een bewuste keuze van die mensen zelf, omdat er een aantal mensen zijn die niet aangesloten willen zijn. Als je aangesloten bent, dan moet je ook aan bepaalde voorwaarden voldoen en aan bepaalde regels. Maar als je niet aangesloten bent, dan heb je gewoon de vrije hand.

De heer **Kuzu**: Wat zijn die voorwaarden waar ze aan moeten voldoen?

De heer **El Boujoufi**: De voorwaarden waar je aan moet voldoen bij het CMO: je moet een koepelorganisatie zijn en je moet meer dan vijf of zes moskeeën in het hele land vertegenwoordigen.

De heer **Kuzu**: Maar in die zin zijn het dus moskeeorganisaties die geen koepel hebben en die daarom niet zijn aangesloten bij het CMO?

De heer **El Boujoufi**: Ja, die moskeeën die geen landelijke koepelorganisatie hebben, zijn niet aangesloten bij het CMO.

De heer **Kuzu**: Maar het CMO weigert deze organisaties dus niet vanwege hun salafistische signatuur?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Nee, oké. Maar heeft u als organisatie wel contact met deze individuele moskeeën, die tien à twaalf?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Hoe verloopt dat contact? Kunt u daar een beeld van geven?

De heer **El Boujoufi**: Om eerlijk te zeggen: ik heb wel contact met een aantal moskeeën, maar als ik met die moskeeën praat, dan krijg ik een heel ander verhaal. Ik word ook weleens een beetje overtuigd, omdat ze altijd zeggen: wij doen niks mis, wij voeren gewoon uit wat de wet voorschrijft. Maar een ander hoort gewoon alleen maar praatjes en alles, maar ... Ik bedoel: je hoort van de pers en je hoort van die andere mensen, maar de werkelijkheid ... Ik kan niet weten wat er precies allemaal aanwezig is.

De heer **Kuzu**: Ik vind dat wel heel erg interessant. Wat vertellen ze u precies? Kunt u een specifiek voorbeeld noemen?

De heer **El Boujoufi**: Als ik bijvoorbeeld bij een moskee kom die altijd in de schijnwerpers staat ...

De heer **Kuzu**: Kunt u ook een naam noemen?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: U wilt geen naam noemen?

De heer **El Boujoufi**: Ik wil geen namen noemen. Dat is ook niet relevant. Maar als ik de naam noem ... Kijk, een moskee bestaat uit bestuur, moskeebezoekers en imam. In de meeste zijn het gewoon eigenlijk meer de moskeebezoekers die een belangrijke rol hebben. Die wordt vergeten door de samenleving, door de pers en door de overheid. Die zijn alleen gericht op het bestuur en de imam. Het bestuur heeft niet zo veel invloed op de imam. De imam heeft het recht om te spreken, terwijl het bestuur daar last van heeft. Dus daar moet ook wat aan gedaan worden.

De heer **Kuzu**: U wilt geen naam noemen. Waarom wilt u eigenlijk geen naam noemen?

De heer **El Boujoufi**: Nee, omdat het niet relevant is voor mij. Bovendien, ja ...

De heer **Kuzu**: Helder. Heeft u ook contact met organisaties en personen in het Midden-Oosten waarvan bekend is dat ze moskeeën in Nederland financieren?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: U heeft helemaal geen contact met organisaties in het Midden-Oosten?

De heer **El Boujoufi**: Nee, nee.

De heer **Kuzu**: Heeft u contact met organisaties die financieel, organisatorisch en personeel verweven zijn met moskeeën? We zien de namen van Stichting Al Waqf en Europe Trust Nederland. Heeft u contacten met die organisaties?

De heer **El Boujoufi**: Nee. Daar heb ik bewust geen contact mee.

De heer **Kuzu**: U heeft geen contact met die organisaties. U werkt ook samen met FION, de Federatie Islamitische Organisaties Nederland. Die is ook vertegenwoordigd in het CMO, als koepel. Daar werkt u wel mee samen?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: FION is een organisatie die is aangesloten bij het CMO, volgens het vooronderzoek van de commissie. FION is geen onderdeel van het CMO?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Geen onderdeel? Dat weet u zeker?

De heer **El Boujoufi**: Ik kan niet alles weten, maar ...

De heer **Kuzu**: Nou, er zijn tien koepelorganisaties, vertelde u net. FION is daar geen onderdeel van?

De heer **El Boujoufi**: Nee.

De heer **Kuzu**: Oké. Diyanet is daar wel een onderdeel van?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Hoe verloopt de samenwerking met Diyanet?

De heer **El Boujoufi**: Bij mij loopt die heel goed.

De heer **Kuzu**: Kunt u daar meer over vertellen? Wat loopt er goed?

De heer **El Boujoufi**: Nou, kijk, bij Diyanet ... Ik weet niet ... Diyanet is een heel grote organisatie. Bij ons, bij de koepelorganisatie, bij het CMO, stuurt iedere koepelorganisatie een bestuurslid. Wij hebben er nu negen. Het waren er tien, maar één heeft zich teruggetrokken. Wij hebben te maken met de vertegenwoordiging van Diyanet en niet met Diyanet zelf. Met die mensen, bijvoorbeeld meneer Ayhan Tonça, hebben we vanaf de oprichting van het CMO tot nu toe heel goede contacten.

De heer **Kuzu**: Meneer El Boujoufi, u vertelde net al over het convenant dat u wilde afsluiten met partijen, met de overheid, om de buitenlandse financiering tegen te gaan. Uit ons vooronderzoek blijkt ook dat dat niet is gelukt. Wat waren precies de redenen waarom het niet is gelukt? U heeft daar net al kort wat over verteld, maar kunt u daar wat dieper op ingaan?

De heer **El Boujoufi**: De reden dat het niet gelukt is, is dat wij hebben gezegd: gezien het feit dat er steeds berichten komen dat er iets mis mee is ... Toen hebben wij met een aantal mensen, niet alleen de koepels van het CMO maar ook met de RMMN, die ook niet vertegenwoordigd is in het CMO, gezegd: waarom gaan wij niet als moslingemeenschap een convenant maken, regels maken, voor de moskeeën die bij ons aangesloten zijn en ook voor daarbuiten, over wat wel en niet mag? Als geld uit het buitenland komt, is dat niet altijd besmet, pas als ze dat voor andere dingen gaan gebruiken die buiten de regels vallen. Dan kan je dat zichtbaar maken. Wij zijn toen heel ver gevorderd. Het ministerie van Sociale Zaken heeft een bureau geregeld dat ons ging steunen bij het convenant. We zijn heel ver gevorderd. Toen zijn twee of drie mensen opgestaan, die zeiden: nee, wij gaan dat niet doen, want als wij dat doen, dan laten wij zien dat wij eigenlijk iets te verbergen hebben. Nee, wij doen het volgens de wet en wij gaan dat niet doen, dus als de overheid dat wil doen, dan moet ze beginnen bij alle religies en niet alleen bij de moslims.

De heer **Kuzu**: Het initiatief kwam wel van het CMO en de RMMN, de Raad van Marokkaanse Moskeeën in Nederland, en het Contactorgaan Moslims en Overheid, begrijp ik?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: U zegt dus dat er een aantal mensen waren die daar geen voorstander van waren.

De heer **El Boujoufi**: Ook binnen het CMO.

De heer **Kuzu**: Binnen het CMO, de koepelorganisaties binnen het CMO? Wie waren dat?

De heer **El Boujoufi**: Dat waren twee mensen. Er heeft ook een voorzitterswisseling plaatsgevonden. Dat convenant, waar wij onder de oude voorzitter ... Er kwam een nieuwe voorzitter, die met een aantal koepels buiten het CMO heeft gesproken en tot die conclusie kwam. Hij werd ook gesterkt in die gedachte door een professor die zei: nee, artikel 1 en 6 gelden voor iedereen, dus de Nederlandse overheid of de Kamercommissie moet niet alleen jullie ondervragen, maar iedereen. Maar wij, de meerderheid van de moskeeën, zeggen nog steeds: nee, dat hebben wij niet nodig, dat hadden wij zelf moeten regelen, om te laten zien ... Als bijvoorbeeld van die 500 er 400 bij het convenant zijn betrokken, dan weten wij welke die andere 100 zijn. Die zijn zichtbaar. Maar nu is het nog steeds niet zichtbaar.

De heer **Kuzu**: Dus u zegt eigenlijk dat het overgrote deel van de koepelorganisaties en de moskeeën wel zo'n convenant wilde, maar dat een enkeling, onder anderen de ex-voorzitter van het CMO, dat niet wilde.

De heer **El Boujoufi**: Nee, de ex-voorzitter wel.

De heer **Kuzu**: De ex-voorzitter wilde het wel.

De heer **El Boujoufi**: Ja. De nieuwe voorzitter ...

De heer **Kuzu**: De nieuwe voorzitter wilde het niet.

De heer **El Boujoufi**: De oude voorzitter wilde het wel. Toen kwam er een nieuwe voorzitter, dat heeft een paar maanden geduurd, en die wilde het niet. Toen ging die weg en kwam een nieuwe. Die nieuwe is natuurlijk wel ...

De heer **Kuzu**: Die wil het wel. Dus kan het ook zo zijn dat er nieuw leven wordt geblazen in het tot stand komen van een dergelijk convenant?

De heer **El Boujoufi**: Dat kan. Ja, voor ons is nog steeds de hoop dat wij dat in onze handen nemen.

De heer **Kuzu**: Ja. U, in ieder geval het CMO, heeft ook aangegeven, blijkt uit ons vooronderzoek, dat er verdere professionalisering van moskeeën en islamitische organisaties nodig is. Is er in de periode 2018-2020 ook meer gebeurd met betrekking tot verdere professionalisering van moskeeorganisaties?

De heer **El Boujoufi**: Het is wel gebeurd bij de imams. Wij hebben binnen de VU aan een aantal zittende imams een opleiding gegeven om de Nederlandse regels te kennen en de Nederlandse samenleving goed te kennen. Dat loopt heel goed. Dat was ook geslaagd. Wij zien ook het rendement bij de imams die daar geweest zijn. Die hebben heel veel geleerd en zijn ook zelfs in hun boodschappen anders gaan klinken dan vroeger. Als je de samenleving kent, dan ga je je natuurlijk ook een beetje aanpassen aan de samenleving, zonder je eigen geloof los te laten.

De heer **Kuzu**: Dus de imamopleiding, maar mijn vraag ... Op de imamopleiding wil ik best zo terugkomen; dat is een mogelijkheid. Ik heb het meer over de professionalisering waar het gaat om bijvoorbeeld financiën, administratieve kennis. Zijn daar nog initiatieven voor genomen, aangezien dat ook een wens was van het CMO zelf?

De heer **El Boujoufi**: Dat is een niet taak van het CMO zelf, maar dat is een taak van de moskee zelf. Alleen, wij doen een aanbeveling. Kijk, wij hebben een anbi, bijvoorbeeld voor de belasting. Wij streven er ook naar dat er bijvoorbeeld openbaarheid komt. Tegelijkertijd kun je heel veel zaken naar buiten brengen voordat een ander die bij jou gaat vinden, terwijl er helemaal niks aan de hand is. Maar wij zien dat dat nog niet helemaal optimaal is. Het is wel aanwezig. Ik zie meer besturen die bezig zijn met professionalisering op financieringsniveau en met een aantal regels in de Nederlandse samenleving, en met meer contacten tussen het bestuur en de imam. Vroeger was het het bestuur dat beheert en een ander die de godsdienstzaken doet. Maar nu zijn er ook heel veel besturen die met de imams praten, omdat de imams niet allemaal de samenleving goed kennen, tenminste in de zin dat ze niet alle kranten lezen, de televisie niet volgen en alles. De preek op vrijdag bestaat uit drie onderdelen: geloof, de actualiteit van de week en tegelijk het smeekgebed. Het geloof kent de imam heel goed, maar de actualiteit van de week, om zich aan te passen, kent hij niet. Daarom zie je nu ook een aantal moskeeën die beginnen met een vertaling van de preek op vrijdag. Het gaat ook de goede kant op.

De heer **Kuzu**: Ik wil echt zo terugkomen op de imams, maar ik benadruk het punt van verdere professionalisering, omdat het CMO "meer heil zag in ondersteuning bij de verdere professionalisering van moskeeën en islamitische organisaties, omdat het hun aan de administratieve kennis ontbreekt om helder inzicht te geven in de financiën". CMO, 2018. Dan is mijn vraag er eigenlijk op gericht ... U geeft aan dat het niet een taak van het CMO is. Maar dit was wel een heel duidelijk doel van het CMO. De vraag is: heeft het CMO daar een rol in gespeeld richting de koepels en de organisaties?

De heer **El Boujoufi**: Ja. Wij hebben wel aan de koepels gevraagd ... Wij hebben bijvoorbeeld een aantal bijeenkomsten gehouden met informatie over financiering en over een aantal zaken. Daar zijn heel veel mensen aanwezig

geweest. Maar het is wel aanwezig, maar de resultaten weten wij nog niet helemaal.

De heer **Kuzu**: U weet de resultaten niet, maar u denkt wel dat er meer voor nodig is?

De heer **EI Boujoufi**: Ja, ja, er is nog steeds meer voor nodig.

De heer **Kuzu**: Wat kan het CMO daaraan doen, behalve aan de koepels en de organisaties vragen ...

De heer **EI Boujoufi**: Het CMO kan alleen de taak signaleren aan de koepels en de koepels signaleren dat aan de eigen moskeeën. Het CMO kan natuurlijk ook een rol spelen als een intermediair tussen de koepels en de moskeeën, maar het is meer aan de koepels om hun moskeeën te bewegen om deel te nemen aan bijvoorbeeld Veilige Moskee. Er zijn heel veel bijeenkomsten geweest, waar ook alle moskeeën aanwezig waren, geworven door hun koepels.

De heer **Kuzu**: U had het net al over de imamopleidingen. Ziet u die als een maatregel om invloed uit het buitenland tegen te gaan?

De heer **EI Boujoufi**: Nou, ik zie het niet als maatregel. Ik zie het wel als een noodzaak. Kijk, de imams die uit het buitenland komen, kennen de Nederlandse omgeving niet helemaal en kennen ook de Nederlandse taal niet. Om het zuivere geloof over te brengen aan mijn kinderen en mijn kleinkinderen moet het wel in verstaanbare taal. En niet alleen in verstaanbare taal, maar de imam moet ook de omgeving kennen en hier ook opgegroeid zijn. Dan is hij geen vreemdeling. Bij een vreemde imam is de preek goed, maar hij is zelf vreemdeling, dus dat is ...

De heer **Kuzu**: Dus dat gaat over taal, maar ook over begrip van Nederland?

De heer **EI Boujoufi**: Ja, begrip van Nederland. Dat is voor mij belangrijk.

De heer **Kuzu**: Ziet het CMO voor zichzelf nog een taak weggelegd waar het gaat om het tegengaan van beïnvloeding en inmenging vanuit het buitenland?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Wat zou u, naast het convenant, kunnen doen?

De heer **El Boujoufi**: Wat kunnen wij doen naast het convenant? Kijk, wij hebben niet de regels in handen. Wij kunnen wel meewerken. Met de kennis die wij hebben in de samenleving, met de kennis die wij hebben binnen de moskeeën, kunnen wij wel aansturen dat wij ons allemaal inzetten om uit deze dingen te komen en de goede weg op te gaan. Dan kunnen wij een rol spelen, maar er zit ook een taak bij de overheid en met name bij Sociale Zaken, en een taak ook bij de moslims zelf.

De heer **Kuzu**: Dus de gemeenschap heeft een verantwoordelijkheid voor zichzelf ...

De heer **El Boujoufi**: Die moeten wij niet vergeten.

De heer **Kuzu**: ... en er is een verantwoordelijkheid van de overheid, zegt u. U zei net ook al: wij hebben jullie nodig. U zei letterlijk "wij jullie hebben nodig voor het treffen van maatregelen". Wat bedoelt u daar precies mee?

De heer **El Boujoufi**: Wat ik daarmee bedoel? Ik heb het over de imams die hier vroeger kwamen. Wij hadden daar heel veel last van, maar wij konden dat niet tegenhouden. Toen kwam minister Donner en toen kwam er een tijdelijke werkvergunning. Dat kan alleen de overheid doen, die tijdelijke werkvergunning. Alle imams die hier komen, moeten op uitnodiging komen. Alle imams moeten natuurlijk ook kennis hebben van het geloof. Ook bepalen wij in welke richting ze gaan. Zonder die wet hadden wij dat niet voor elkaar kunnen krijgen. Nu hebben wij ook die buitenlandse financiering en heel veel dingen die ter discussie komen. Of dat allemaal waar is, weet ik niet. Wij

kunnen wel aangeven dat wij willen meehelpen, maar als het erop aankomt dat het toegepast wordt, dan moet dat gewoon van de overheid komen.

De heer **Kuzu**: Dat zit 'm voornamelijk in wet- en regelgeving, zegt u dus eigenlijk. Maar welke wetten en regels zou u willen zien om die buitenlandse beïnvloeding tegen te gaan?

De heer **El Boujoufi**: Nou, kijk, buitenlandse beïnvloeding kan je tegengaan ... Nou, ik vind "buitenlandse financiering" een te groot woord. Maar alle financiering die niet voor de maatschappij en de samenleving is en niet wordt ingezet voor verbetering, is voor mij niet acceptabel. Als er bijvoorbeeld financiering komt om een imam te betalen die een preek gaat houden waar ik de volgende dag op aan word gekeken, dat mijn islam vrouwen slaat en dat mijn islam dit en dat doet ... Ik vind dat dat niet van deze tijd is. Iemand die hier is, moet weten dat die dingen niet aan de orde moeten komen. De Nederlandse overheid moet zorgen dat voor die buitenlandse financiering, zodra die de preek en de samenleving beïnvloedt, regels komen.

De heer **Kuzu**: Dat is dan de rol van de overheid. We hebben het net ook al gehad over de rol van het CMO. Die zat 'm in het convenant. Om daarop terug te komen: moeten besluiten die door het CMO worden genomen, door alle koepels gedragen worden?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Dus als er één koepel is die zegt "we willen het niet" -- denk aan het voorbeeld van het convenant, waar u het over had -- dan gaat het niet door?

De heer **El Boujoufi**: Kijk, vroeger moest bij het CMO de stemming unaniem zijn.

De heer **Kuzu**: Unaniem?

De heer **El Boujoufi**: Om niemand ... Waar wij het over eens zijn, gaan wij uitvoeren. Waar wij het niet over eens zijn -- dat is heel weinig -- laten we gewoon aan de koepels. Nu hebben wij in de statuten veranderd dat de meerderheid beslist.

De heer **Kuzu**: Wanneer zijn de statuten veranderd?

De heer **El Boujoufi**: Die zijn bijna anderhalf of twee jaar geleden veranderd.

De heer **Kuzu**: Dat was na het moment dat er een besluit werd genomen over het convenant?

De heer **El Boujoufi**: Nee, voor dat moment.

De heer **Kuzu**: Dus even voor de helderheid: toen het initiatief van CMO en de RMMN, de Raad van Marokkaanse Moskeeën in Nederland, kwam om een convenant op te stellen over buitenlandse financiering ...

De heer **El Boujoufi**: Waren die statuten er al.

De heer **Kuzu**: Toen waren de statuten gewijzigd. U gaf net aan dat de meerderheid van de koepels het wel wilde.

De heer **El Boujoufi**: Ja, maar het is nog niet uitgevoerd. Toen kwam het naar buiten en waren er ook binnen het ministerie twee geluiden. Er werd gezegd: daar moeten jullie eerst uitkomen en dan pas gaan wij verder.

De heer **Kuzu**: Toen zei het ministerie: er moet eigenlijk een unaniem geluid komen.

De heer **El Boujoufi**: Nou, niet een unaniem geluid. Wij hebben twee of drie bijeenkomsten gehouden. Een deel, het grootste deel, wilde wel, maar een ander deel zei: ik ga niet mee, waarom moet ik meegaan. Terwijl ik volgens de wet alles had geregeld. Waarom?

De heer **Kuzu**: Welke koepel was dat eigenlijk?

De heer **El Boujoufi**: Nou ja, dat kan ik niet ... Sorry, neemt u mij niet kwalijk.

De heer **Kuzu**: Wilt u dat niet zeggen?

De heer **El Boujoufi**: Nee, dat wil ik niet zeggen.

De heer **Kuzu**: Waarom wilt u dat niet zeggen?

De heer **El Boujoufi**: Het was een besloten vergadering en dan mag ik dat niet vertellen.

De heer **Kuzu**: Oké. Hoe kijkt u eigenlijk aan tegen een mogelijk verbod op buitenlandse financiering?

De heer **El Boujoufi**: Nou, ik ben geen voorstander van een verbod op buitenlandse financiering. Ik ben voor een verbod op financiering die de eenheid binnen de samenleving belemmert. Dat kan heel zichtbaar zijn. Een verbod op buitenlandse financiering is heel moeilijk.

De heer **Kuzu**: Oké. Zijn er nog andere maatregelen die genomen kunnen worden tegen ongewenste buitenlandse beïnvloeding zoals waar u net over sprak, preken en allerlei zaken die haaks staan op hetgeen we kennen in Nederland? Wat zou er nog meer kunnen gebeuren? Heeft u nog andere ideeën of suggesties?

De heer **El Boujoufi**: Er zijn heel veel ideeën, maar die zijn nog niet uitgewerkt. Als u het mij toestaat: als wij die ideeën over een paar maanden uitgewerkt hebben, kunnen wij jullie daarvan in kennis stellen.

De heer **Kuzu**: U geeft ook aan dat dit dossier vervolgd wordt en dat wij van het CMO nog meer zullen horen waar het gaat om hoe ongewenste buitenlandse beïnvloeding tegen kan worden gegaan?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De heer **Kuzu**: Dank.

De **voorzitter**: Meneer El Boujoufi , ik wil nog op een paar dingen kort terugkomen. Ik was een beetje in verwarring toen u zei dat iedere goede moslim een salafist is. Kunt u dat toelichten?

De heer **El Boujoufi**: Het salafisme is niet ontstaan in 2018 of in 2000. Een salafist is eigenlijk iemand die het geloof belijdt. Voor ons is een salafist bijvoorbeeld de profeet en de mensen daaromheen. Iemand die vroom gelovig is en goed belijdend is, is een salafist. Nu is het salafisme jihadisme. Bij ons is iemand die zich inzet een jihad. Je kan jezelf inzetten voor je gezin of voor je land. Die termen zijn heel groot. Door die salafisme te gaan noemen, voelt iedereen zich een salafist. Die aanjagers misbruiken het salafisme. Als ik nu zeg dat ik tegen salafisme ben, krijg ik 99% van de moslims tegenover mij. Ik ben tegen een aantal aanjagers van salafisme die tegen mijn geloof ingaan.

De **voorzitter**: Op dag één hebben wij hier een aantal deskundigen gehad en een aantal mensen van het ministerie, onder andere van de AIVD, die het salafisme omschreven als antidemocratisch, het bevorderen van een parallelle samenleving, een anti-integratief gedachtegoed en antirechtsstatelijk. Dat waren omschrijvingen van salafisme. Daarbinnen waren dan drie categorieën. Er is er een die zich slechts richt op het gedachtegoed, a-politiek. Een andere wil dat via politieke invloed bewerkstelligen en dan is er de categorie die het via de jihad -- dat is het jihadistisch salafisme -- dus via geweld, wil bereiken. Als we die drie termen nou eens samenvatten als salafisme, houdt u dan de uitspraak hier staande dat iedere moslim een salafist is?

De heer **El Boujoufi**: Ja, ik houd het bij de eerste. De eerste omschrijving van meneer Dick Schoof is salafisme. Die andere twee schuilen onder die eerste term. Als je het steeds over de eerste term van salafisme hebt, kan je

die andere twee niet onderscheiden. Daarom hebben wij liever dat de term "salafisme" niet steeds wordt gebruikt, maar andere termen voor het salafisme dat die term misbruikt.

De **voorzitter**: Dat noemt u een bepaalde ideologie die hier niet past?

De heer **El Boujoufi**: Juist.

De **voorzitter**: Kunt u dan nog één keer duidelijk maken hoe u die stromingen die hier niet passen zou noemen?

De heer **El Boujoufi**: Er zijn 56 islamitische landen en stromingen worden meestal niet alleen door de godsdienst bepaald, maar ook door de cultuur en de omgeving. Je kunt bijvoorbeeld niet een bepaalde stroming of een bepaalde preek hebben in een bepaald land waar Kerk en Staat gescheiden zijn en waar vrijheid voor alle gelovigen en ongelovigen is en waar die elkaar respecteren. Dan passen die termen van die preken niet hier. Dat is het probleem dat wij hier hebben. De meeste salafisten hier, de meeste moslims, accepteren niet alleen dat, maar omhelzen de wetten en de waarden en normen hier, ondanks dat ze salafist zijn. Er zijn uitzonderingen die die niet omhelzen. Die passen niet in die ideologie van hen.

De **voorzitter**: Ja, maar een antidemocratisch gedachtegoed ...

De heer **El Boujoufi**: Dat hoort niet bij ons. Mijn eerste verkiezingen hier in Nederland waren in maart 1986. Ik was een van de mensen die propaganda maakten om deel te nemen aan de verkiezingen. Een gedachtegoed van een deel van de salafisten is dat democratie niet bij de islam hoort, terwijl ze wel genieten van de democratie. Dat zijn twee dingen die niet combineren.

De **voorzitter**: Dank u wel. U had het over tien tot twaalf moskeeën die in de terminologie van onder andere de AIVD en het ministerie van Sociale Zaken worden omschreven als salafistisch. U noemt die, naar ik begrijp, politiek-salafistisch. Kunt u voorbeelden van die moskeeën noemen?

De heer **El Boujoufi**: Die voorbeelden zijn hier genoemd en die zijn natuurlijk ook zichtbaar gemaakt door Nieuwsuur en NRC Handelsblad.

De **voorzitter**: Is de As-Sounnah moskee daar een voorbeeld van?

De heer **El Boujoufi**: Niet als moskee. Ik wil daar weinig over zeggen, omdat ik die mensen goed ken en ik ook weet wat hun gedachten zijn.

De **voorzitter**: Maar u staat hier onder ede. U bent gehouden om mee te werken aan dit verhoor. Mijn vraag is of de As-Sounnah moskee een van deze tien tot twaalf moskeeën is.

De heer **El Boujoufi**: Ik kan niet zeggen of de As-Sounnah moskee eronder valt. De term salafisme is niet aan de moskee zelf, maar aan de prekers die er zijn geweest. Er is een preker die daar vroeger geweest is die heel salafistisch was, maar die is allang weg. Ik weet zeker dat de verandering begint.

De **voorzitter**: Ik ben even niet geïnteresseerd in de verandering, maar in iets anders. Er zijn een aantal moskeeën in Nederland die binnen de beperktere scope van politiek-salafistisch vallen, ook volgens u. Is de As-Sounnah moskee in Den Haag er daar een van?

De heer **El Boujoufi**: Voor mij viel die daar een tijd geleden wel onder, maar niet door het moskeebestuur, maar alleen door de prekers die daar waren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Is de alFitrah moskee in Utrecht een van die moskeeën?

De heer **El Boujoufi**: Die zit heel dicht mij in de wijk, maar daar weet ik heel weinig van.

De **voorzitter**: U weet daar heel weinig van.

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De **voorzitter**: U bent vicevoorzitter van het Contactorgaan Moslims en Overheid, u woont in de buurt en u heeft geen idee of de alFitrah moskee een van de moskeeën is die salafistisch is of, in uw terminologie, politiek-salafistisch.

De heer **El Boujoufi**: Ik ben daar nooit geweest, laat ik het zo zeggen. Maar wat ik ervan hoor via de pers en alles, hoort die wel bij het salafisme.

De **voorzitter**: Dank u wel. U gaf aan dat het moskeeonderwijs niet altijd aansluit bij de Nederlandse samenleving. Kunt u nog één keer toelichten wat daarmee wordt bedoeld? Wanneer sluit moskeeonderwijs niet aan bij de Nederlandse samenleving?

De heer **El Boujoufi**: Kijk, ik heb het meer gehad over vroeger en nu. De moskee heeft twee uur ...

De **voorzitter**: Ja, dat was vroeger. Dat hebt u aangegeven. Ik vroeg even naar nu, naar deze tijd. Wanneer sluit het moskeeonderwijs niet aan?

De heer **El Boujoufi**: Wij hebben bijvoorbeeld nog steeds vier uur onderwijs binnen de moskee, twee uur op zaterdag en twee uur op zondag. Van die twee uur wordt heel veel besteed aan kennis van het geloof en de Koran, maar er wordt eigenlijk geen kennis overgebracht van de Nederlandse ...

De **voorzitter**: Van de Nederlandse democratische waarden.

De heer **El Boujoufi**: Nou, niet de Nederlandse democratische waarden. Niet vanuit het Nederlandse begrip. Je hebt te maken met jonge kinderen. Die zitten dagelijks op school en hebben heel veel contacten, maar het is niet vanuit het Nederlandse begrip. Dat komt voor een jongen of een meisje niet aan de orde.

De **voorzitter**: Dank u wel. Wat gebeurt er dan, wanneer er geen begrip is of dat moskeeonderwijs niet vanuit het Nederlandse perspectief wordt ingericht? Wat gebeurt er dan wel?

De heer **El Boujoufi**: Die jongen en dat meisje zien gewoon een verschil tussen het onderwijs binnen de moskeeën en het onderwijs binnen een gewone school.

De **voorzitter**: Helder. Wat voor voorbeelden heeft u daarvan? Gaat het dan bijvoorbeeld over de positie van de vrouw of homoseksuelen? We hebben daar voorbeelden van gehoord op dag één.

De heer **El Boujoufi**: Nee, dat komt niet vaak voor. Dat komt bijna niet voor in het onderwijs aan kleine kinderen, maar wel natuurlijk wel het omgaan met de samenleving, het omgaan met zichzelf en het omgaan met de ouders. Dat sluit weleens niet aan.

De **voorzitter**: Waarin verschilt de omgang van ouders bij dit soort moskeeonderwijs van de waarden van de Nederlandse samenleving?

De heer **El Boujoufi**: Ja, kijk. Nogmaals, dat is niet bij al het onderwijs. Dat is bij enkele moskeeën.

De **voorzitter**: Daar zoomden we ook op in. Daar ging het nu even om.

De heer **El Boujoufi**: In het onderwijs dat weleens wordt gegeven, wordt bij het kind een beetje meer op de verantwoordelijkheid gelet van zijn eigen geloof en niet ook op zijn verantwoordelijkheid om als mens midden in de Nederlandse samenleving te staan.

De **voorzitter**: En dat zou kunnen leiden tot een parallelle samenleving?

De heer **El Boujoufi**: Ja.

De **voorzitter**: Dank u wel. Meneer El Boujoufi, wij zijn aan het einde gekomen van dit openbare verhoor. Ik wil u hartelijk danken voor uw komst naar de Tweede Kamer.

Sluiting 11.39 uur.